

Op glad ijs

Sint-Petersburg, 27 oktober 2013. Minister van Cultuur Vladimir Medinsky geeft de Olympische vlam door aan Olympisch kampioene Tatyana Kazankina. Vlakbij staat er een man met de regenboogvlag (links), die even daarna zal worden gearresteerd

SERGEI KACHANOV / DEMOTIX / CORBIS / HH

Het had zo leuk kunnen zijn: een gay-avond in het Holland House in Sotsji. Maar NOC*NSF wees het verzoek van de Russische homobeweging af. En ook de komst van de Nederlandse koning en premier is een afknapper voor de homoactivisten. **door Helga Salemon**

DE OLYMPISCHE WINTERSPELEN in Sotsji in februari zijn natuurlijk een belangrijk internationaal platform om homodiscriminatie in Rusland onder de aandacht te brengen, erkent Polina Andrianova, woordvoerder van de Petersburgse LGTB-organisatie Vychod ('Coming Out'). 'Maar op dit moment hebben we nog onze handen vol aan de Wet op buitenlandse agenten.'

Sinds november 2012 moet iedere Russische organisatie die geld ontvangt uit het buitenland zich registreren als 'buitenlandse agent'. Omdat deze maatregel draconische overheidsinspectie met zich meebrengt en de term buitenlandse agent sinds de Stalin-tijd in het collectieve Russische bewustzijn synoniem is voor spion probeert Vychod deze registratieplicht aan te vechten. 'We werden onlangs nog op de Russische staats-tv neergezet als vijand van het volk', vertelt voorzitter Igor Kotsjetkov van het

Rusland-brede LGTB (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender)-netwerk, waarvan het hoofdkantoor zich een verdieping boven het kantoor van Vychod bevindt, in hartje Sint-Petersburg. 'Als we ons registreren wordt gezegd: "Kijk, ze erkennen nu zelf dat ze voor het Westen werken!"'

En dan is er nog het gebruik én misbruik van de Wet op homopropaganda. Die wet, in heel Rusland van kracht sinds juni vorig jaar, verbiedt de zichtbaarheid van homoseksualiteit voor minderjarigen. Zoals Vychod al vreesde toen in maart 2012 de antihomowet in Petersburg werd aangenomen, geeft deze wet de Russische machthebbers een stok om de homobeweging mee te slaan. Hoe ver dat kan gaan, bleek tijdens de Petersburgse 1 mei-demonstratie in 2012, toen een jongen werd gearresteerd wegens het dragen van regenboogbretels. 'Nu

worden er bijvoorbeeld minderjarigen naar ons kantoor gestuurd, waarna iemand de politie belt', vertelt Kotsjetkov. Op het jaarlijkse Roze Film Festival Zij aan Zij in Petersburg ontving de organisatie zelfs bommeldingen.

De twee organisaties wijzen erop dat de intimidatie van homoseksuelen niet op zichzelf staat maar onderdeel is van het beleid onder Poetin III om 'de Russische burgers de duim-schroeven aan te draaien'. Zo tracht het Kremlin iedere kritiek op het autoritaire bewind de kop in te drukken. 'Vechten om te overleven staat nu voorop', zegt Andrianova.

VYCHOD en alle andere Russische homo-organisaties hebben een coalitie gevormd om de gang van zaken rond Sotsji te volgen en buitenlandse sympathisanten te adviseren over constructieve manieren om hun kritiek te uiten op de Russische antihomowet. De coalitie is tegen de boycot, waartoe bijvoorbeeld de Engelse schrijver Stephen Fry opriep. 'Internationale solidariteit is noodzakelijk voor ons. Het is zelfs zo dat alle internationale rumoer rondom de Russische wet voormalige sovjetlanden als Oekraïne, Wit-Rusland, Moldavië en Armenië er vooralsnog van hebben weerhouden om homofobe wetten

aan te nemen', zegt Andrej Obolenski, president van deze regenboogassociatie.

Dat de Amerikaanse president Obama en zijn Franse en Duitse collega's Hollande en Gauck niet naar Sotsji komen, vinden de activisten echter prima. 'Dat is precies de juiste reactie', stelt Kotsjetkov. 'Ondanks alle verhalen over het handhaven van "traditionele waarden" heeft Rusland namelijk de pretentie tot de internationale gemeenschap te behoren. En het is uitstekend dat leiders in andere landen de Russische machthebbers duidelijk maken dat het erkennen van mensenrechten een voorwaarde is voor die deelname.'

Met verbazing is daarom het nieuws ontvangen dat zowel de Nederlandse koning en koningin als de Nederlandse premier de Winterspelen zullen bijwonen. Dat premier Rutte en de minister van Sport, Edith Schippers, zeggen dat ze in Sotsji de mensenrechten bespreekbaar willen maken, brengt Andrianova van Vychod niet op andere gedachten. 'De Olympiade is niet het toneel voor discussie. Door daar naartoe te gaan tonen regeringsleiders zich vooral van hun diplomatieke kant.' Obolenski roept de Nederlandse delegatieleden op om bij het Kremlin en in de media openlijk de schending van de homorechten in Rusland te bekritisieren.

RECHTSTREEKS CONTACT tussen homoactivisten en buitenlandse deelnemers aan de Winterspelen zal echter moeilijk zijn, omdat dit tot de beschuldiging kan leiden dat de homo-organisaties inderdaad 'buitenlandse agenten' zijn. *Andrianova*: 'Rusland heeft als lid van internationale instellingen als de Raad van Europa en de Verenigde Naties de plicht op zich genomen om de mensenrechten te respecteren. Dus alle geluiden in ons land dat het opkomen voor mensenrechten het werk is van buitenlandse agenten zijn volstrekt idioot. Ondersteuning uit het buitenland is heel belangrijk voor ons, opdat wij voelen dat er in de hele wereld mensen zijn die niet onverschillig staan tegenover wat er bij ons gebeurt. Daarnaast oefent dit druk uit op onze machthebbers. In Amsterdam, vorig jaar april, voelde Poetin zich door de protesten tegen de Russische antihomowet bijvoorbeeld gedwongen te verklaren dat hij bereid is om de dialoog aan te gaan met de LGTB-gemeenschap. Het is duidelijk dat hij dat niet serieus van plan is, maar toch geeft het ons een mogelijkheid om naar zijn eigen woorden te verwijzen.'

Ook Russische sporters hebben last van de homofobe wetgeving, benadrukte kunstschaatser Konstantin Jablotski eind november tijdens een ontmoeting in Parijs met voorzitter Thomas Bach van het Internationaal Olympisch Comité (IOC). Hij wees erop dat Russische sponsors homoseksuele sporters dreigen met het stopzetten van de financiering als ze openlijk voor hun geaardheid uitkomen. Dat geldt onder meer voor een Russische skister die ook aan de Winterspelen zal deelnemen. Het IOC stelde dat men erop toeziet dat op de Spelen zelf niet wordt gediscrimineerd, op wat voor grond dan ook.

Andrianova, eveneens aanwezig in Parijs, vindt dat hypocriet: 'Ik vind de uitspraak van de Russische machthebbers dat er tijdens de Spelen geen sprake zal zijn van discriminatie volstrekt absurd. Het is natuurlijk idioot te zeggen dat de wetgeving tijdelijk wordt opgeschort. Die wetten moeten worden afgeschaft als ze niet aan de mensenrechten voldoen.'

De strikte IOC-kledingvoorschriften voor de sporters maken zelfs het dragen van regenboogspeldjes of iets dergelijks, wat Jablotski en de andere LGTB-activisten graag zouden zien, onmogelijk. Daarom roepen de Amerikaanse organisatie Pride House International en de Russische LGTB-sportfederatie alle aanwezigen in Sotsji op tot de campagne *Same-sex Hand-holding*. Dat houdt in dat mensen van hetzelfde geslacht waar en wanneer het maar kan elkaars hand vasthouden. 'Het zou geweldig zijn als de homoseksuele sporters openlijk over zichzelf zouden vertellen, bijvoorbeeld over het belang van de steun van hun partner en over de noodzaak te kunnen zijn wie je bent', meent Andrianova.

Luidruchtige protesten vinden de activisten veel minder zinnig. Van de speciaal ingerichte protestzones moeten ze helemaal niets hebben. 'Dat zijn een soort getto's. We hebben die ook gezien bij de Spelen in Beijing in 2008. Om toe-

'Zodra de internationale pers vertrekt, zijn de mensenrechtenactivisten weer vogelvrij'

gang te krijgen tot die zones moesten de demonstranten zich registreren, en zodra het evenement voorbij was, werden ze massaal opgepakt', vertolkt Jablotski de mening

SPONSOREN Zouden daadwerkelijk invloed moeten uitoefenen op het Kremlin, menen de activisten. Maar tot nu toe heeft het benaderen van de belangrijkste sponsors, waaronder Coca-Cola, McDonald's en Procter & Gamble, niets opgeleverd. *Jablotski*: 'Het IOC is nergens bang voor, behalve voor negatieve berichtgeving door de media en het wegvallen van sponsors. Bij de Olympische Spelen van 1988 in Zuid-Korea hebben we bijvoorbeeld gezien dat er, mede onder druk van de sponsors, democratische verkiezingen kwamen. In Londen werd vorig jaar op die manier Saoedi-Arabië gedwongen om ook vrouwen te laten deelnemen aan de Olympische Spelen. Maar in Rusland willen de sponsors schijnbaar niets doen. Dat stelt ons erg teleur.'

Ook de hoop om in Sotsji zelf voor homorechten op te komen, is inmiddels bij de activisten vervlogen. Tijdens de Spelen in Londen en Vancouver was er een Pride House, een ontmoetingsplek voor de LGTB-gemeenschap. De bekende Russische homoactivist Nikolaj

Aleksejev vroeg daar twee jaar geleden een vergunning voor aan, maar de Russische overheid wees die direct af. Een verzoek van homoactivisten aan verschillende nationale Olympische comités om als alternatief een LGTB-avond te organiseren in hun eigen ontmoetingsplaatsen op de Spelen leverde tot op heden ook niets op. Het Nederlands Olympisch Comité (NOC*NSF) wees het verzoek af. 'Dat was voor ons een grote klap in het gezicht', zegt Jablotski. 'Wij konden ons niet voorstellen dat Nederland, hét regenboogland in de wereld, dat had kunnen doen!' Woordvoerder Geert Slot van NOC*NSF geeft als verklaring dat 'het Holland House er is voor Nederlandse sporters en hun aanhang, en niet voor andere doelgroepen'.

Als reactie op de mislukte initiatieven in Sotsji concentreert de LGTB-coalitie zich nu op het organiseren van de eerste Russian Open Games, die van 26 februari tot 2 maart moeten plaatsvinden in Moskou. Dit evenement, naar het voorbeeld van de Gay Games elders in de wereld, moet een combinatie worden van sportieve, culturele en maatschappelijke programmaonderdelen, zoals de paneldiscussie 'Olympische Spelen, mensenrechten en hoe nu verder?'. 'Die periode tussen de Olympische Winterspelen en de Paralympische Spelen van 7 tot 16 maart hebben we bewust gekozen, omdat er dan nog aandacht is van de internationale media voor de Spelen in Rusland', zegt Jablotski. 'We ondervinden nu al tegenwerking. Zo kunnen we bijvoorbeeld moeilijk locaties huren. Maar wij zullen de Open Games organiseren. Een andere keuze hebben wij niet, want we weten niet hoe het verder gaat als de Winterspelen voorbij zijn. De meeste mensen zijn daar zeer pessimistisch over en vrezen dat de Wet op homopropaganda wordt opgenomen in het strafrecht. Zodra de internationale pers vertrekt, zijn de mensenrechtenactivisten weer vogelvrij, net als in China in 2008 na de Olympische Spelen.'

Hij wijst erop dat er in de Russische Doema een wetsvoorstel ligt om homoseksuele ouders de zeggenschap over hun kinderen te ontnemen. 'Het is heel goed mogelijk dat deze wet wordt aangenomen zodra de Spelen voorbij zijn en de internationale aandacht zich weer van Rusland heeft afgewend.'

DE OLYMPISCHE ZOMERSPELEN in 1980 in Moskou verliepen traumatisch voor de Russische machthebbers omdat een reeks westerse landen niet kwam opdagen vanwege de door de Russen begonnen oorlog in Afghanistan. Of de Russische antihomowetgeving ook een smet gaat werpen op de eerste post-sovjet-Spelen weten we pas in februari, zegt Jablotski. 'Niemand weet hoe het zal lopen in Sotsji, of bijvoorbeeld homoseksuele sporters die interviews geven of de media die hierover schrijven worden aangeklaagd. Wij leven in een land met een dubbele standaard. Deze wet is populistisch, hij is er niet om uitgevoerd te worden maar om mensen bang te maken, zodat ze zich weer terugtrekken in de kast.'